

Omavaraisuuden monet ulottuvuudet

Omavaraisuus on saanut nimensä sen näkyvimpien piirteidensä johdosta ja ne ovat omin voimin tuotetut elämän perusedellytykset. Kaikki, mitä omavaraisuuteen pyrkivä kykenee viljelemään, keräilemään ja valmistamaan tekee hänet riippumattomaksi toisista tuottajista. Määrittelykysymykseksi jää, minkä asteinen omavaraisuus mielletään enää omavaraisuudeksi. Pääseekö jalojen omavaraiseläjien kastiin, jos ei ole sulattanut omakätisesti puukkonsa terää järvimalmista? Tämä kysymys vaivaa useasti ihmisiä, joille ylipäättään on tärkeä lajitella maailman ilmiöitä mustiin ja valkoisiin laatikoihin. Maailman menon kannalta ilmiöt itse ovat kuitenkin ratkaisevampia kuin ne nimet, joita me niille annamme. 50% omavaraisuuden aste tarkoittaa joka tapauksessa viidenkymmenen prosentin edestä erilaista tapaa kohdella ympäristöä.

Mihin tahansa toimintaan liittyy näkyvimpien piirteiden lisäksi joukko vähemmän näkyviä kerrannaisvaikutuksia, joiden määrää ja vaikutustapaa on jo vaikeampaa arvioida. Jos vaikka lapsi toimintaelokuvan inspiroimana nitistää naapurinummon kukkaistutukset, yhdistämme elokuvankatselun ja teon keskenään. Jos lapsi soveltaa oppimansa vasta aikuisiässä nakkikioskin edessä etuilevan kundin kanssa, on syy-seurausyhteys hämärämpi, muttei silti olematon.

Yhteiskunnalliset jännitteet purkautuvat eri tavalla. On hiljaista jupinaa ja avointa selvittelyä. Julkisesti järjestetty mielenosoitus tarjoaa paljon näkyvää kannanottoa kun taas vaaleista poisjättäytyminen huomataan vasta kun äänestämättä jättäneiden osuus on kasvanut tuntuvaksi. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että ihmisyksilö olisi kaikilla elämänsäalueilla joko hiljainen tai rähinöivä luonne.

Missä suhteessa ovat sitten omavaraiseläjien suoraan havaittavat vaikutukset ja viiveellä ilmenevät kerrannaisvaikutukset? Voi olla, että kerrannaisvaikutukset ovat summana mittavampia kuin ensimmäisen hetken näkyvät reaktiot. Usein ihmiset kokevat rajuja irtiottoja ensin kielteiseksi ja uhkaavaksi ja vasta myöhemmin, niihin tottuneempana, myönteisemmin.

Vuosia sitten Lapissa käyty metsäkiista johti sosiaalisesti hyvin tulehtuneeseen tilaan, varsinkin ympäristöjärjestö Greenpeacen tultua mukaan tukemaan mielenosoittajia. Sanomalehti ”Lapin kansa” puolsi voimakkaasti metsureiden kantaa, jotka työnsä menetyksen pelossa ottivat yhteen luonnonsuojelijoiden kanssa. Nyt metsien rauhoituspäätösten yhteydessä samaisen lehden teettämä kysely tuotti yllättävän tuloksen: 70 prosenttia vastanneista piti Greenpeacen väliintuloa välttämättömänä rauhoituspäätösten aikaansaamiseksi. Aika tekee tehtävänsä ja ajattelutapa muuttuu hitaasti. Eläinsuojelujupakoiden vaikutuskaari on hyvin samankaltainen.

Omavaraisuus on hyvin pehmeä ja ihmisystävällinen tapa kehittää yhteiskuntaa. Kaikki tunnemme sanonnan ”Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat”, mutta harvemmin viitsimme ajatella omaa lahjottua olemustamme. Mitä kaikkea emme tee, koska tiedämme vaistomaisesti sen hankaloittavan elämäämme? Ammattisidonnainen ajattelu kaventaa jok’ikisen etujärjestön edustajan puheita. Vain hullun rehellinen ja pian entinen ammattiyhdistyksen ihminen lausuisi ääneen, että työväenliike on unohtanut solidaarisuuden niiden ulkomailla elävien työntekijöiden kanssa, joita kulutusyhteiskuntamme riistää. Ei varmasti ole paljon matkailuyrittäjiä, joita turismin hiilijalanjälki arveluttaa. Ja löytyy harvoja armeijan palveluksessa olevia, jotka antaisivat julkisesti myönteisen lausahduksen ihmisille, joille aseista kieltäytyminen on vastuullinen päätös. Tasapuolisuuden nimessä on mainittava, ettei vastaleirissäkään ole liiemmin kanttia nostaa hattua niille, joille armeijaan meneminen on hyvin ja monelta näkökulmalta harkittu päätös. Tähän piiriin yleisen virran mukana kulkijat eivät yleensä lukeudu.

Omavaraisuus on tehokas väline vapautua ryhmäpaineesta. Jos on riippumaton, ei tarvitse laulaa toisten laulua. Tätä kirjoittaessani minun ei tarvitse miellyttää päätoimittajaa, jotta hän ostaisi jutun minulta. Kirjoitan, koska on kerrottavaa eikä siksi, että lompakko on tyhjä. Taloudellinen riippumattomuus antaa ihmisille mahdollisuuden rikastuttaa yhteiskunnallista keskustelua. He voivat ottaa tarkasteluun määräävän suuntauksen, joka yrittää sitoa yksilön mahdollisimman tiiviisti rahataloudellisiin päämääriin. Pankit ja kaupat pitävät kiinni asiakaistaan bonus- ja lainausjärjestelmin ja nautinto- ja elintarviketeollisuus lisäävät sekä nikotiini- että suolamääriä tuotteisiinsa.

Riippuvuusasetelmasta hyötyvillä tahoilla ei ole erityisen myönteisiä nimityksiä niille, jotka kieltäytyvät tarjouksesta astua rahapyörittäjien piiriin. Sana ”kieltäytyjä” muistuttaa itseään ruuskijasta, säälittelevä sana ”köyhäilijä” viittaa jo häiriintyneempään luonnolaatuun, jossa puute mielletään rikkaudeksi. Joka tapauksessa kulutuskriittiset ihmiset ovat riistokapitalismin kehittäjien mielestä vastuutonta sakkia, jotka murentavat uskon tulevaisuuteen. Mutta he voivat rauhoittaa mielensä. Omavaraisuutta kehittävä tarvitsee kaikkein vähiten ottaa toiselta pois elääkseen. Riippuvaisen pitää sen sijaan varmistaa apajansa kaikin keinoin. Mikä pahinta, hän luo samalla edellytykset, että mahdollinen intressiriita selvitetään raadollisemman tavan kautta.

Epävarmuus tulevaisuudesta on ympäri maailmaa voimistanut kahta suuntausta. Selviytyjillä (survivalistit) ja omavaraisuuteen satsaavilla ihmisillä oli aiemmin toisiaan muistuttavia pyrkimyksiä kuten puutarhurointia ja kädentaitojen opettelua. Nykyisin selviytyjät tuntuvat toimivan useammin pelon motivoimina ja varustautuvat hamstraamalla. Heidän eettinen näkemyksensä on kauempana kuin omavaraisliikkeessä, jonka juuret ovat enemmän eettisessä pyrkimyksessä kohdella ihmistä ja luontoa paremmin. Tämä on sekä luonnollinen että ikävä kehitys, jolle nähdäkseni ainoastaan omavaraisuuden mukanaan tuoma riippumattomuus valtarakenteista pystyy aidolla tavalla luomaan vastapainoa. Omavaraisuus on pienen mittakaavan hajautettua taloustoimintaa eikä sitä pitää sekoittaa valtion harjoittamaan protektionismiin ulkomaiden kanssa. Valtio ei ole kiinnostunut lisäämään kansalaistensa kriisinkestäviä elinkeinoja. Silti niitä on sosiaalisen rauhan vuoksi hyvää kehittää.

Lasse Nordlund (3.9.2011)